

สินทรัพย์ที่ไม่สามารถจับต้องได้แต่จัดการได้ที่เรียกว่า “ปัญญา”

UNTOUCHABLE BUT MANAGEABLE PROPERTY CALLED “INTELLECTUALS”

บทคัดย่อ

บทความนี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของคนหรือมนุษย์ ในฐานะเป็นต้นทุนทางสังคมในการพัฒนาทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาสู่สังคมที่มั่นคงและยั่งยืนยุคศตวรรษที่ 21 นี้ ซึ่งเป็นสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและตลอดเวลา การศึกษาอันเป็นกลไกหลักในการพัฒนาคนจึงจำเป็นต้องเร่งสร้างคนให้มีปัญญารู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ในลักษณะของการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง ซึ่งผู้เรียนจะเรียนรู้จากจิตของตนเองจนเกิดปัญญาด้วยการใคร่ครวญสรรพสิ่งที่อยู่รอบตัว รวมถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นภายในตัวเอง ด้วยการเอาใจใส่ การแบ่งปัน และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข การศึกษาดังกล่าวนี้อาจส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนและสร้างสังคมให้ยั่งยืนได้

Abstract

The article indicates the importance of human being as social capital for every aspect of development, especially for endurable sustainable development. The 21st Era represents rapid and continuous change society of which education is needed to use as a main mechanism of human development. Intellectual wisdom seen through the change with transformative learning, learners learn from their own minds. They could thoroughly understand it through reflection, surroundings including their inner sense. With caring, sharing and peacefully living together, this type of learning could promote the quality of learning and also create sustainable society.

¹ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

² ดร., อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

เกริ่นนำ

“การแข่งขันในเวทีการค้านั้น นอกจากความพร้อมทางการจัดการเทคโนโลยี เงินทุนแล้ว ประชากรถือว่าเป็นทรัพยากรปัจจัยหนึ่งที่ขาด ในยุคการแข่งขัน ทั้งนี้เพราะโลกสมัยใหม่ได้เปลี่ยนฐานการผลิตจากทรัพยากรทางธรรมชาติ ไปเป็นประชากรแทน ประชากรในฐานะเป็นฐานการผลิตเพราะจะต้องใช้เทคโนโลยีและวิทยาการใหม่ ๆ บรรดาที่มีอยู่ในปัจจุบันกาล เพื่อจัดการให้เกิดมูลค่าสูงสุด ดังนั้นสิ่งแรกที่ควรริบเร่ง คือ จะต้องพัฒนาคนรุ่นใหม่ให้มี ศักยภาพอันเป็นสากลและเป็นคนดีในฐานะเป็นทุนทางสังคมศักยภาพอันเป็นสากลและเป็นคนดีในฐานะเป็นทุนทางสังคม” (ชมพู โกติรัมย์ , 2553)

ถึงแม้ว่า ภาพ “โลกาภิวัตน์” จะเด่นชัดขึ้นเมื่อโลกก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ศตวรรษแห่งการแข่งขันเพื่อชิงความได้เปรียบในเชิงการค้าและธุรกิจ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโลกยุคศตวรรษที่ 21 ที่ทุกคนสามารถสัมผัสกันได้ทั่วไป คือ การเปลี่ยนแปลงที่มีลักษณะทั้งโลก (Global) ในสังคมแบบใหม่ ที่เรียกว่า สังคมสารสนเทศ (Information Society) สังคมแห่งการเรียนรู้ (Knowledge Society) หรือเป็นสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge – based Society and Economy) และลักษณะที่เกิดขึ้นส่งผลทำให้สังคมที่มีความรู้จะกลายมาเป็นทรัพยากรที่มีค่ายิ่ง การพัฒนาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อการแข่งขัน และเสริมสร้างความเข้มแข็งจะเป็นฐานที่สำคัญอย่างยิ่งของกระบวนการพัฒนาประเทศ (พรธิดา วิเชียรปัญญา , 2547) การเร่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) เพื่อสร้างศักยภาพด้านทุนมนุษย์ (Human Capital) ให้เกิดขึ้นในทุก ๆ ระดับของสังคมแบบใหม่ กลายเป็นหัวใจและกลไกสำคัญของกระบวนการพัฒนา ต้องได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพ มีศักยภาพ มีความรู้ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญ เพื่อพัฒนาประเทศชาติให้มีความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืนท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง กระนั้นก็ตามผู้เขียนได้พบว่าการดำเนินการเพื่อการนำเอาสินทรัพย์ของมนุษย์ที่ไม่สามารถจับต้องได้ที่เรียกว่า “ปัญญา” มาจัดการเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องและเป็นกระบวนการนั้น ยังไม่จริงจังและแพร่หลายในสังคมไทยทั้งที่การจัดการศึกษาในลักษณะนี้ให้ผลเชิงประจักษ์ในสังคมอื่นมาแล้วก็ตาม

“ปัญญา” มีความหมายเหมือนหรือต่างจากคำว่า “ทุนมนุษย์” หรือ “ทุนทางปัญญา” หรือไม่

ทางเศรษฐศาสตร์หรือทางธุรกิจ Lynda Gratton และ Sumantra Ghoshal (อ้างถึงใน นิสิตาร์ก เวชยานนท์, 2551) ได้ให้ความหมายของ “ทุนมนุษย์” ว่าหมายถึงส่วนผสมของ 3 สิ่ง คือ

1. ทุนทางปัญญา (Intellectual Capital) ประกอบด้วย ความรู้และความสามารถในการเรียนรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะ ทักษะ ประสบการณ์ที่คนสะสมไว้ รวมทั้งความรู้ที่อยู่ในตัวเราที่เรียกว่า Tacit Knowledge

2. ทุนทางสังคม (Social Capital) ประกอบด้วยเครือข่ายความสัมพันธ์

3. ทุนทางอารมณ์ (Emotional Capital) ประกอบด้วยคุณลักษณะต่างๆ เช่น การรับรู้ตนเอง (Self Awareness) ความมีศักดิ์ศรี (Integrity) การมีความยืดหยุ่น (Resilience)

อย่างไรก็ตามยังมีนักวิชาการส่วนหนึ่งให้ความหมายของ “ทุนทางปัญญา” (Intellectual Capital) ว่าหมายถึง ความสามารถในการคิดเป็น วิเคราะห์เป็น และการนำไปสร้างมูลค่าเพิ่มได้ (จีระ หงส์ลดารมภ์ อ้างถึงใน สุรนันทา เสถียรมาศ, 2553) และในความหมายนี้ “ทุนทางปัญญา” จะสามารถตีความสู่ “ปัญญา” ได้เช่นกัน เนื่องจากมีความหมายที่แสดงให้เห็นถึงความงอกงามที่เกิดขึ้นในตัวมนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับส่วนผสม 1 ใน 3 ที่กล่าวไว้ข้างต้นในลักษณะของ ความรู้ฝังลึกในตัวคน หรือ Tacit Knowledge

“ปัญญา” และ “ทุนทางปัญญา” ช่วยให้อสังคมนำอย่างยั่งยืนได้อย่างไร

เนื่องจากมนุษย์เป็นหัวใจและกลไกสำคัญของกระบวนการพัฒนาที่ต้องได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพ มีศักยภาพ มีความรู้ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญ เพื่อพัฒนาประเทศชาติให้มีความสามารถการแข่งขันอย่างยั่งยืนท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง การศึกษาจึงเป็น เครื่องมือแห่งการพัฒนาทุนทางปัญญาให้เป็นอุปกรณ์สร้างฐานแห่งความคิดและองค์ความรู้ ในรูปแบบของพลังแห่งปัญญาของประชากร เพื่อสนองตอบต่อความต้องการในการพัฒนาประเทศอันเป็นกระบวนการนำให้เกิดการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน โดยมีเป้าหมายสำคัญ (พนม พงษ์ไพบูลย์, 2533 และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540) คือ

1. **พลังของปัญญา** ในประเด็นนี้หมายถึง ปัญญาอันประกอบด้วยคุณธรรม และสมรรถภาพพื้นฐาน โดยมุ่งสร้างและฝึกคนให้เป็นผู้มีปัญญา ซึ่งเป็นความรู้ที่ประกอบด้วยเหตุผล มีพลังปัญญา

กลั่นกรองแยกแยะผิดชอบชั่วดี สิ่งที่ไม่ควรกระทำและไม่ควรกระทำ อันเป็นความจำเป็นเบื้องต้นสำหรับ
ฐานอันมั่นคงของประชากรด้านคุณธรรมในพัฒนาตนเอง การดำรงชีวิต และความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น
ในสังคม เป็นความจำเป็นในการพัฒนาประชากรให้มีพลังในการคิดวิเคราะห์และแก้ไขความขัดแย้ง
ต่างๆ โดยสันติวิธี

2. ความรู้และทักษะสำหรับการประกอบอาชีพ การศึกษาต้องมุ่งพัฒนาคนในฐานะ
ทรัพยากรมนุษย์ เพื่อเพิ่มผลผลิตโดยมุ่งเศรษฐกิจเป็นใหญ่ ในยุคแห่งการแข่งขันของศตวรรษนี้ เราต้อง
เตรียมคนไทยให้พร้อมรับความก้าวหน้าทางวิทยาการต่าง ๆ เพราะประเทศไทยถูกกดดันจาก
สภาพแวดล้อมของโลกที่เกิดขึ้นตลอดเวลา การสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่คนไทยเป็นสิ่งจำเป็นที่สุด การที่จะ
พัฒนาคนหรือสร้างมูลค่าเพิ่ม คือ การพัฒนาประชากรให้สามารถเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ ๆ และสามารถ
เลือกรับความรู้ใหม่ ๆ รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ จากภายนอกได้อย่างเหมาะสม มุ่งพัฒนา
ประชากรให้มีทักษะพื้นฐานสำหรับประกอบอาชีพในเชิงแข่งขัน อันได้แก่ ความสามารถด้านภาษา
คำนวณ การอ่าน การสื่อสาร เทคนิคการจัดการ เป็นต้น จากแนวคิดของการศึกษากับการพัฒนาทุนทาง
ปัญญา สามารถนำเสนอเป็นกรอบความคิดในการพัฒนาคนไทยเพื่อในยุคศตวรรษที่ 21 ดังนี้

แนวคิดเชิงทฤษฎี	เนื้อหาสาระ (ทุนทางปัญญา)	เป้าหมายสำคัญ(ปัญญา)
แนวคิดเชิงจิตนิยม	คุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์	คุณค่าภายในจิตใจ มีมาตรฐานทาง จริยธรรม
แนวคิดสู่โลกกว้าง	การศึกษาคือชีวิต มุ่งพัฒนาความเป็นมนุษย์ สร้างสังคมแห่งปัญญา สังคมแห่งการเรียนรู้ รู้เท่าทันวิทยาการของโลก	คนมีความสุข ชุมชนเข้มแข็ง สิ่งแวดล้อมยั่งยืน
แนวคิดเพื่อเพิ่มทักษะ	ปฏิรูปการศึกษาเพื่อสร้างความเข้มแข็ง ทางปัญญาด้วยการเรียนรู้ตลอดชีวิตปฏิรูป หลักสูตรกระบวนการเรียนการสอนแบบใหม่	สอนทั้งเนื้อหาและกระบวนการคิด คิดเป็นทำเป็นเน้นทักษะ โดยเฉพาะ ทักษะการประกอบอาชีพ

ในขณะเดียวกัน เกื้อ วงศ์บุญสิน (2545) ยังได้นำเสนอกระบวนการทัศน์ใหม่ของการจัดการศึกษา
ในฐานะที่เป็นเครื่องมือยกระดับประชากร โดยให้การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาก้าวสู่เสรีภาพของ

ภูมิธรรม ภูมิปัญญา และพัฒนาผู้เรียนให้มีพัฒนาการที่สมดุลทั้งคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ ความรู้ และทักษะการประกอบอาชีพ โดยประสานเชื่อมโยงกันอย่างต่อเนื่อง ดังนี้

1. ความกว้างขวางและเป็นธรรม คือ เปิดโอกาสให้บุคคลในชาติได้รับการศึกษาตลอดชีวิตและรู้ทันสภาพสังคมไทยที่มีสองสังคม สองวัฒนธรรม (สังคมชนบทแบบประเพณี กับสังคมเมืองแบบวัตถุนิยม) และสองระบบเศรษฐกิจ

2. ความสมดุล คือ การจัดการศึกษาให้มีความสมดุลระหว่างปัญญา คุณธรรม และวิทยาการสมัยใหม่ รวมทั้งความรู้สมัยใหม่ วัฒนธรรมภายนอก ความรู้อันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. ความสอดคล้อง คือ ให้สอดคล้องกับวิถีชุมชนนั้นๆ ว่ามีสภาพเศรษฐกิจสังคมแบบใด โดยไม่ฝืนและขัดต่อวิถีชีวิตประจำวัน

4. ความหลากหลาย คือ ให้มีเนื้อหาที่มีความหลากหลายที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ ตามถนัด สามารถรู้จักตนเอง รู้จักชุมชน เพื่อให้ก้าวหน้าในทิศทางที่พึงประสงค์ได้

ซึ่งสอดคล้องกับ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2541 : หน้า 164 – 167) ได้กล่าวถึง การจัดการศึกษาเพื่อเป็นการสร้าง “ปัญญาวิถี” ให้มีความสำคัญต่อการศึกษาเพื่อสร้างสรรค์ พัฒนาตน 3 ชั้น ได้แก่

ขั้นที่ 1 การศึกษาเพื่ออัตตา หมายถึง การศึกษาเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพ เน้นในเรื่องของเนื้อหาและทักษะที่จำเป็น

ขั้นที่ 2 การศึกษาเพื่อชีวา หมายถึง การศึกษาเพื่อสร้างคนให้เป็นคนอย่างแท้จริง สร้างคนให้เข้าถึงแก่นแท้ของความเป็นมนุษย์ เข้าใจตนเองเพื่อการมีคุณลักษณะชีวิตที่ดีงาม ตั้งมั่นอยู่ในหลักคุณธรรมจริยธรรม

ขั้นที่ 3 การศึกษาเพื่อปวงประชา หมายถึง การศึกษาเพื่อยกระดับจิตใจในขั้นสูง แก่ผู้เรียน คือ เป็นการศึกษาเพื่อใช้ความรู้ความสามารถที่ได้จากการศึกษามาช่วยสร้างประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมทั้งในชุมชน สังคม และประเทศชาติ ตลอดจนมนุษยชาติในโลกนี้

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากระบวนการของการจัดการศึกษาข้างต้น เป็นการพัฒนาคุณภาพ คนไทยด้านปัญญาให้มีความสามารถในการแข่งขัน และสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณค่าที่แท้จริงในความเป็นมนุษย์ในฐานะเป็นหลักความคิดเชิงคุณภาพ ภาพของประชากรในลักษณะของทุนทางปัญญา ควรเป็นทั้งคนเก่ง คนดี และสามารถครองตนอย่างมี

ความสับสนท่ามกลางสังคมไทยและสังคมโลกปัจจุบันอย่างมีปัญญาที่จะ รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา

การเรียนรู้จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ปัญญา

ในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา คำว่า การพัฒนาทุนมนุษย์ และทุนทางปัญญา มักได้รับการกล่าวถึงในแวดวงธุรกิจมากกว่าแวดวงการศึกษา ด้วยมีแนวคิดมาจากทฤษฎีทุนมนุษย์ ซึ่งเป็นทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่ว่าด้วยการสร้างมูลค่า การนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในวงการธุรกิจ จึงหมายถึง การบริหารทรัพยากรมนุษย์ หรือ บุคลากรในบริษัท ให้มีความสามารถ มีสมรรถนะ ในการแข่งขันที่สามารถช่วยเพิ่มผลผลิตขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ในความเป็นจริง ที่สำคัญ คือ การสร้างปัญญาที่แท้จริงสามารถเริ่มต้นได้จากห้องเรียน การสร้างผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะ 3 ด้านที่สำคัญ ได้แก่ เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีความดีความงาม และมีจิตสาธารณะ เป็นรากฐานสำคัญของการสร้างบุคคลแห่งอนาคต การสร้างผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะดังกล่าว จึงเป็นโจทย์ที่ท้าทายของการจัดการเรียนรู้ในยุคศตวรรษที่ 21 และเนื่องจากโลกภายนอกปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งมีผลกระทบต่อการเรียนรู้ของผู้คนในปัจจุบันอย่างมาก การจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันจึงต้องเน้นกระบวนการและวิธีการในการเรียนที่ทำให้ผู้เรียนรักในการเรียน เรียนเป็น เรียนเร็ว อีกทั้งต้อง คิดเป็น คิดดี และคิดเร็ว การเชื่อมโยงประสบการณ์ด้วยกระบวนการเรียนรู้ที่มีระบบ จะสามารถทำให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่ใฝ่รู้ สามารถสร้างความรู้ใหม่ ๆ ได้อย่างไม่รู้จักจบ ความรู้ที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์ย่อมนำไปสู่ การประยุกต์ใช้ในกาพัฒนาดตนเอง ทั้งในด้านความรู้ ความคิด รวมทั้งการทำงานที่มีประสิทธิภาพ

“การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง” เกี่ยวข้องกับการพัฒนาปัญญาอย่างไร

นักการศึกษาที่ตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงของสภาวะของผู้เรียนและสภาวะของโลกภายนอก ได้พยายามที่จะจัดการศึกษาที่ก่อให้เกิด “การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง” (Transformative Learning) ซึ่งมีแนวคิดในการจัดการศึกษาที่เป็นองค์รวม เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทั้งในมิติของเวลา และเนื้อหาที่ประกอบกันเข้าเป็นประสบการณ์ของผู้เรียน การเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนเกิดการตระหนักถึงกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง (Metalearning) การเรียนรู้ที่เน้นแนวทางการไตร่ตรองย้อนรอย (Reflective Learning)

คือ ใช้การสื่อสารภายในตนเอง (Intra Communication) เปรียบเทียบประสบการณ์ของตนกับประสบการณ์ใหม่ หรือความรู้ใหม่ที่หาได้ การเรียนการสอนแบบนี้เป็นแนวทางที่นักการศึกษาในโลกปัจจุบันจำเป็นต้องทำให้ผู้เรียนเรียนเป็น คือ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้กระบวนการเรียนที่เหมาะสมกับตนเอง เกิดการใฝ่รู้ใฝ่เรียน อันจะนำไปสู่การเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง แม้จะพ้นระบบโรงเรียนไปแล้ว ก็ยังมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถนำประสบการณ์ย้อนรอยตนเองหรือย้อนรอยคิดของผู้อื่นมาตรึงตรองอย่างใคร่ครวญสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ ๆ “การจัดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง” จึงเป็นการสร้างปัญญาให้กับประชาชนในสังคมสารสนเทศอันเป็นหัวใจของการศึกษาในปัจจุบัน (สุดาพร ลักษณะียนาวิน , 2553)

นอกจากนั้น จะเห็นได้ว่าโลกตะวันตกได้ให้ความสำคัญในการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นเครื่องมือในการพัฒนามนุษย์ โดยนำเอาปรัชญาตะวันตกมาบูรณาการกับปรัชญาตะวันออก ที่จัดการศึกษาโดย 1) เน้นคุณธรรม หรือความดีงาม ซึ่งเป็นที่มาแห่งการเรียนรู้ 2) เน้นการนำความรู้เพื่อใช้ในการหลุดพ้นจากทุกข์ 3) ชีวิตคือการเรียนรู้ เรียนรู้ด้วยตนเอง และบนความเป็นจริง 4) เน้นการเรียนแบบร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันละกัน 5) เน้นการศึกษาจากภายในจิตวิญญาณ เข้าใจ และควบคุมตนเองได้ 6) ยึดหลักธรรมชาตินิยม ธรรมชาติเป็นฐานแห่งความรู้และการเรียนรู้ มนุษย์ต้องปรับตัวเองให้เข้ากับธรรมชาติ ซึ่งรูปแบบที่สอดคล้อง และกำลังเป็นที่นิยมกันเพราะเชื่อว่าจะเป็นรูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกที่จะสามารถพัฒนามนุษย์ให้เป็นมนุษย์ที่มีคุณภาพได้เป็นอย่างดี

“การเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ” ตามแนวคิดปัญญาศึกษา จะพัฒนาปัญญาได้จริงหรือ

การจัดการศึกษาแบบจิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) หรือ “การเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ” ซึ่งเป็นการศึกษาที่เน้นให้เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนาอย่างรู้เท่าทันมิติหรือปรากฏการณ์ภายในของมนุษย์ อันประกอบไปด้วยอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ความเชื่อ ซึ่งมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับมิติหรือปรากฏการณ์ภายนอก หรือสิ่งแวดล้อมผ่านกิจกรรมและกระบวนการที่หลากหลาย โดยมีเป้าหมายก่อให้เกิด การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานทางความคิดและจิตสำนึกใหม่เกี่ยวกับตนเองและสรรพสิ่งส่งผลสู่การประพฤติปฏิบัติอย่างมีสติและปัญญา มีความรักความเมตตาต่อตนเองและสรรพสิ่งทั้งในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งและเป็นหนึ่งเดียวกันกับธรรมชาติ นักการศึกษาระดับแนวหน้าของโลกกำลังให้

ความสนใจอย่างยิ่งกับ “การเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ” เพราะเชื่อว่าสามารถแก้ปัญหาในเรื่องการเรียนรู้ของมนุษย์อย่างได้ผล (<http://gotoknow.org/blog/philos/291387>)

จากบทความเรื่อง “จิตสาธารณะ พุทธของมนุษย์ในโลกยุคใหม่” (ศูนย์เครือข่ายองค์ความรู้สาธารณะด้านการจัดการทุนมนุษย์ : 2550) ได้กล่าวถึงโลกยุคสังคมหลังฐานความรู้ว่าเป็นการรวมกันของสังคมสองยุค ได้แก่ สังคมเกษตรกรรม และ สังคมฐานความรู้ แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มของโลกที่กำลังย้อนกลับไปสู่ค่านิยมในเรื่องของจิตใจที่ดิ่งงมในยุคของสังคมเกษตรกรรม แต่ในขณะเดียวกันมนุษย์ก็ได้นำเอาเทคโนโลยีการสื่อสารมาใช้ให้เกิดเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

ในบทความเดียวกันกล่าวถึง Howard Gardner นักวิชาการด้านการศึกษาแห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ผู้เขียนเรื่อง Five minds for the future ซึ่งให้ข้อสรุปเกี่ยวกับความสำคัญของจิตที่ส่งผลต่อการพัฒนาตัวบุคคลทั้งในแง่การทำงานและการดำเนินชีวิต และจะส่งผลให้สังคมมีคนที่มีความคุณภาพ กลายเป็นพลังในการที่จะขับเคลื่อนองค์กร สังคม และประเทศชาติให้ก้าวไปสู่จุดมุ่งหมาย สามารถยืนหยัดอยู่ภายใต้การแข่งขันในโลกยุคใหม่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน Gardner ชี้ให้เห็นและเน้นความสำคัญของ “ความฉลาดหรือทักษะ” ซึ่ง Gardner ใช้แทนด้วยคำว่า “จิต” (Mind) 5 ประการ ที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในทุก ๆ ด้าน ซึ่งจิตทั้ง 5 ประกอบไปด้วย 1) จิตแห่งวิทยาการ (Disciplined mind) หมายถึง “การเรียนรู้ตลอดชีวิต คิดเป็น ทำเป็น” 2) จิตแห่งการสังเคราะห์ (Synthesizing mind) หมายถึง “การสังสม ต่อยอด และสร้างนวัตกรรมความรู้” 3) จิตแห่งการสร้างสรรค์ (Creating mind) ที่เชื่อว่า “ความคิดสร้างสรรค์สร้างด้วยการหมั่นฝึกฝน” 4) จิตแห่งความเคารพ (Respectful mind) หมายถึง “การเปิดใจกว้างพร้อมรับฟังทุกความคิดเห็น” 5) จิตแห่งคุณธรรม (Ethical mind) อันสรุปได้ว่า “ความรู้คู่คุณธรรมนำการพัฒนา” Gardner เน้นว่า จิตทั้ง 5 นั้น มีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อมนุษย์ในโลกยุคใหม่ และจะต้องมีครบทั้ง 5 จิต จะขาดจิตใดจิตหนึ่งไปเสียไม่ได้ เพราะจิตทั้ง 5 มีผลต่อการพัฒนาตัวบุคคลทั้งในแง่การทำงาน และการดำเนินชีวิต ซึ่งจะส่งผลให้สังคมมีคนที่มีความคุณภาพโดยจะกลายเป็นพลังในการที่จะขับเคลื่อนองค์กร สังคม และประเทศชาติให้ก้าวไปสู่จุดมุ่งหมาย และยืนหยัดอยู่ภายใต้การแข่งขันในโลกยุคใหม่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

ดังนั้น เมื่อพิจารณาองค์ประกอบจากสังคมทั้ง 2 ยุค กับแนวคิดเรื่อง “จิตทั้ง 5” ของ Gardner พบว่า มีความสอดคล้องกันอย่างลงตัว และมีเป้าหมายเดียวกันกับนโยบายการบริหารประเทศใน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ที่มุ่งเน้นในเรื่องของ “การเตรียมความพร้อมของคนไทยเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะต้องเผชิญในอนาคต” นั้นหมายถึงว่า นอกจากการสร้างความรู้ให้กับคนแล้ว ยังจะต้องสร้างปัญญาและพัฒนาความคิด ทักษะคิด มุมมองต่อโลกและสังคมในแง่ของ “จิตใจ” ตามแนวทางการพัฒนา “ความรู้คู่คุณธรรม” ให้เกิดขึ้นในสังคมและประเทศชาติด้วย ด้วยเหตุนี้การพัฒนาทุนมนุษย์จึงจำเป็นต้องอาศัยค่านิยมที่ทำให้คนในสังคมเกิดความเอาใจใส่และความห่วงใยต่อกัน มีการแบ่งปันข้อมูลความรู้ สังคมอุดมปัญญาจะเกิดขึ้นและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ในที่สุด

บทสรุป

อนาคตเป็นสิ่งที่ไม่สามารถกำหนดล่วงหน้าได้ แต่มนุษย์เราสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นได้ นักธุรกิจให้ความสำคัญกับทุนมนุษย์ว่าสามารถนำไปเพิ่มมูลค่าได้แม้จับต้องไม่ได้ ในขณะที่นักการศึกษากล่าวว่าปัญญาสามารถนำมาจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาคนและประเทศชาติได้ อย่างไรก็ตามการจัดการให้เยาวชนของชาติเป็นผู้มีปัญญา อันหมายถึง เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถคู่กับความดีงาม สามารถรู้เท่าทันตนเอง เผชิญความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วได้ด้วยดีนั้น จำเป็นต้องมาจากการใคร่ครวญด้วยจิตของตนเองจนเกิดปัญญาจากการทำงานและการดำเนินชีวิต ซึ่งจะก่อให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนสังคม และพัฒนาประเทศต่อไป ดังนั้นผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกระดับจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาปัญญาผู้เรียน หากท่านมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในระดับโรงเรียนหรือห้องเรียน ท่านก็สามารถเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาปัญญาให้กับชาติไทยของเราได้ โดยอาจเริ่มจากโรงเรียนของเรา ในห้องเรียนของเรา อาศัยกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงอย่างลึกซึ้งที่มาจากการใคร่ครวญของนักเรียนแต่ละคน แต่ละกลุ่ม แต่ละห้อง แต่ละโรงเรียน เพื่อสร้างปัญญา นอกจากเป็นการสร้างสังคมที่ยั่งยืนในโรงเรียนของเราแล้ว ยังเป็นการเตรียมคนเพื่อเผชิญโลกยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างรู้เท่าทันอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

- เกษ วังบุญสิน. (กรกฎาคม – ธันวาคม 2545). *จดหมายข่าวประชากร*. (64), 2.
- ดนัย เทียนพุฒ. (2549). *การพัฒนามูลค่าทุนมนุษย์*. สืบค้นเมื่อ 25 สิงหาคม 2553, จาก <http://www.dntnet.com>.
- จิรวัฒน์ วีรังกร. (2549). *จิตสำนึกเพื่อส่วนรวม*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ชมพู โกติรัมย์. *ประชากรปัจจัยชี้ขาดในศตวรรษที่ 21*. สืบค้นเมื่อ 25 สิงหาคม 2553, จาก dlibrary.spu.ac.th:8080/.../ประชากรปัจจัยชี้ขาดในศตวรรษที่%20%20%2021.doc.
- เทียน ทองแก้ว. *ทฤษฎีทุนมนุษย์*. สืบค้นเมื่อ 21 สิงหาคม 2553, จาก gotoknow.org/file/yuwathida/CEE4.doc.
- อัครศักดิ์ คงสวัสดิ์. (2550). *ทุนมนุษย์ การกำหนดตัวชี้วัดเพื่อพัฒนา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย – ญี่ปุ่น).
- นันทา วิฑูฒิสักดิ์. (2544). *ความมีอิสระในการเรียนรู้ ศูนย์การเรียนรู้*. *วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สหธรรมิก.
- นิสดารก์ เวชยานนท์. (2551). *มิติใหม่ในการบริหารทุนมนุษย์*. กรุงเทพฯ : ไม่ปรากฏสำนักพิมพ์.
- พนม พงษ์ไพบูลย์. (2533). *การศึกษาวิจัยระบบการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของชาติ*. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- พรธิดา วิเชียรปัญญา. (2547). *การจัดการความรู้ : พื้นฐานและการประยุกต์ใช้*. กรุงเทพฯ : ธรรมมลการพิมพ์.
- พิพัฒน์ ก้องกิจกุล. (2548). *ทุนมนุษย์*. กรุงเทพฯ : ธรรมมลการพิมพ์.
- ศูนย์เครือข่ายองค์ความรู้สาธารณะด้านการจัดการทุนมนุษย์. (2550). *“จิตสาธารณะ” ทุนของมนุษย์ในโลกยุคใหม่*. สืบค้นเมื่อ 30 สิงหาคม 2553, จาก <http://www.thaihrhub.com/index.php/knowledge/journal-view/2007-10-22-matichon/#>
- สุดาพร ลักษณะนิยนาวิน. (2553). *การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.

สุชาดา จักรพิสุทธิ์ และคณะ. (2548). *การศึกษาทางเลือก: โลกแห่งการเรียนรู้นอกโรงเรียน*. กรุงเทพฯ :

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

สุภัทร ชูประดิษฐ์. (2552). *ศักยภาพเยาวชน: มิติทางการศึกษากับการพัฒนาทุนมนุษย์*. สืบค้นเมื่อ 23

สิงหาคม 2553, จาก kc.hri.tu.ac.th/index.php?...ศักยภาพเยาวชน: มิติทางการศึกษากับการพัฒนาทุนมนุษย์.

สุนันทา เสถียรมาศ. *ทุนทางปัญญา (Intellectual Capital)*. สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2553, จาก

cms.sme.go.th/cms/c/journal_articles/view_article_content.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2540). *การศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยในสองทศวรรษหน้า*.

กรุงเทพฯ.

อาภรณ์ ภูวิทย์พันธุ์. (2551). *กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ : บริษัท เอช อาร์ เซ็นเตอร์

จำกัด.